

Åpningsinnledning Trond Konferansen SVART ØKONOMI 31. januar

Svart økonomi har mange konsekvenser og har et betydelig omfang – som også koster samfunnet vårt mye.

Samfunnsøkonomisk analyse beregnet i 2017 at den svarte økonomien koster samfunnet 28 milliarder kroner. Og da inkluderer de bare svarte penger i omløp og penger unndratt skatt, alt dette som er direkte ulovlig.

I tillegg er det sånn at lovlighetsgrensen ikke alltid er like klar og mange saker havner i domstolene. For hvor går egentlig grensen for hva som er aggressiv skatteplanlegging, skatteflukt og skatteunndragelser?

Omfanget av svarte penger som ender i skatteparadis er vanskelig å anslå, men det er sannsynlig at det er en ikke-betydelig andel. I følge Professor Anette Allstadsæther ved Universitetet i Ås hadde nordmenn 76 milliarder skjult i skatteparadis i 2007. (DN 15.9.2017)

Den manglende åpenheten i skatteparadisene en stor utfordring fordi vi ikke får vite hva som er lovlig og hva som burde komme innbyggerne til gode av pengene. I Norge trenger vi skattepenger for å ivareta viktige samfunnsoppgaver for å bevare velferden som mange ofte tar for gitt.

Derfor støtter Fagforbundet aktivt forslaget fra Publish What You Pay om utvidet land for land-rapportering, som vil synliggjøre inntekter kostnader og betalt skatt fra hvert enkelt land som selskapet har virksomhet i. Sammen med forslaget fra Tax Justice Network om et åpent register over reelle eiere av selskaper, vil både myndigheter og offentligheten få mye mer informasjon om hvor pengene tar veien – og dermed forebygge svart økonomi.

Med samme formål har Fagforbundet foreslått at kommuner bør ha en egen lovhjemmel som gir dem rett til å kontrollere at kommunens bevilgninger er brukt slik de er tenkt.

Dette er tiltak som kan gjennomføres nå – på kort sikt – og er KUN rettet mot mer åpenhet – og vil virke forebyggende i forhold til svart økonomi. Og det er flere grunner til å bekjempe svart økonomi.

Svart økonomi rammer arbeidslivet sterkt. Fagbevegelsens erfaring er at flere og flere ansatte rammes av arbeidsmarkeds kriminalitet. Noe av årsaken til dette er at det er liten risiko for å bli oppdaget og at det er lave straffer for regelbrudd, noe som gjør det enkelt for kriminelle å få innpass også i «legitime» bransjer, ikke bare de kjente kriminelle områdene som narkotika og smugling.

Også her kan åpenhet kanskje virke forebyggende. Det svenske Arbetsmiljöverket offentliggjør årlig alle dommer og reaksjoner mot navngitte virksomheter. Svenskene offentliggjør, vi gjør det motsatte. Dette er beklagelig, åpenhet har alltid vært nøkkelen til et samfunn som er tufta på tillit.

Kostnadene for samfunnet øker hvis man inkluderer kostnadsuttene som useriøse arbeidsgivere gjør på bekostning av arbeidstakernes sikkerhet. Sintef konkluderte i 2016 (Karl-Gerhard Hem) med at bare HMS-svikt koster samfunnet 30 milliarder årlig.

Omkostningene for arbeidstakerne som utnyttes må aldri utelates fra samfunnsregnskapet. Løsarbeiderkontrakter som vi ser i flere bransjer fører til fryktkultur og ødelegger det organiserte arbeidslivet og det kjente maktforholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker blir større.

Det er grunn til å tro at kriminelle og deres hjelpere ligger godt foran myndighetene når det gjelder kreativitet, og disse er stadig på jakt etter nye smutthull. Derfor er det viktig med nok ressurser til at kontroll- og tilsynssystemer er så gode at de kan både forebygge og avdekke brudd på regelverk.

Spørsmålet er hvordan det kan jobbes bedre for å stoppe den svarte økonomien – i praksis – og om reguleringene er bra nok, som er temaet vårt i dag.